

TASAVVUFUN ANA KONULARI (11)

(...dünden devam)

İbnu'l-Arabî'nin fikirlerinde çelişki görülür. Yukarıda verdiğimiz parçalarda görüldüğü gibi bütün kâinata Allah'ın aynıdır derken bazen de böyle söyleyenleri tekfire kadar gider. "Allah'ın ruhlardan ve görülen cisimlerden (eşbahtan) ayrı, bağımsız bir varlığı yoktur, Allah bütün kâinattır" diyenlerin küfrüne hükmeder ('Aliyyu'l-Kari, Vahdet-i Vücut, s. 87). *"Ğaybin anahtarları O'nun yanındadır, onları, O'ndan başkası bilemez"*

(En'âm: 59)

âyetinde şöyle diyor: "Bu âyet sana bildirdi ki sen O değilsin. Çünkü zannettiğin gibi sen O olsaydın, ğaybin (gizlinin) anahtarlarını kendin bilirdin. Hâlbuki onları ancak O'nunla bilirsin. O halde sen O değilsin" ('Abdullah ibn Hasan aş-Şehrânî, Mesleku't-Ta'rîf, Hamidiyye Kütüphanesi, No. 1440, Varak 9a). Fikirlerinin tahlili sonunda onun görüşü şöyle özetlenebilir:

Her şeye vücut veren Allah'tır ama şekillerde görünme bakımından tek tek eşya Allah değildir. Allah, mutlak gizlilik derecesinden mertebe mertebe inerek eşyayı meydana getirmiştir. Her şeydeki varlık, Allah'ın varlığıdır. Bu varlığın mertebeleri vardır. En yüksek mertebesi lâteayyün (belirsizlik) mertebesidir ki buna *Ehadiyyet* mertebesi de denir. Allah deyince varlığın bu *lâteayyün*

(belirsizlik) mertebesi anlaşılır. Diğer varlıklar bu mertebeden taşmıştır. Bütün varlıklar bu mertebedeki varlığın isim ve sıfatlarıdır.

Teayyün (belirlenme) bakımından her varlık, kesin olarak Allah'tan başkadır. O halde bir bir eşya Allah değildir. Çünkü Allah'ın belirli bir biçimi yoktur. Yaratıkların, yaratana ibadet ve tâati muhakkak lâzımdır. Dinin hükmü her zaman bakidir.

İşte İbnu'l-Arabî'nin Vahdet-i Vücut görüşü, her şeyi mübah kılan bir görüş değil, dinin hükümlerine mutlaka uymayı gerekli gören bir görüştür. Zaten kendisi de zâhirî mezhebine mensup, şer'î emirlerde son derece titiz ve sert bir mutasavvıftır. Onun Selçuklu Sultanına yazdığı mektupta Hristiyan tebaa için yapmayı öğütlediği hususlar, bunu açıkça göstermektedir (Bkz. İslâm Ansiklopedisi. İbnu'l-Arabî maddesi).

Bununla beraber vahdet-i vücut sistemini, İslâm'ın tevhidini özetleyen İhlâs Sûresine

vurduğumuz zaman reddetmek zorunda kalırız. Zira vahdet-i vücuda göre bütün varlıklar Allah'tan feyzetmiştir (taşmıştır). Bu ifade, Allah'ın doğurduğu fikrini hatıra getirir. İhlâs Sûresi ise "Allah doğurmamış, doğurulmamıştır" diyor.

(devamı yarın..)